

Motion till riksdagen 2011/12:N364

av **Kent Persson m.fl. (V)**

Elpriserna

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning kring effektreserven.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning för att förbättra Nordpools funktionsätt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsvidareavtal.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av energibolagens affärsmetoder.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det gemensamma kärnkraftsägandet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om övervakningen av prisfluktuationer på kärnkrafts- och vattenkraftsproduktion.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avtal med vanliga elkonsumenter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kabelutbyggnaden.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning kring alternativa affärsmetoder inom elmarknaden.

Fel! Okänt namn på

2 Inledning

Enligt en opinionsundersökning gjord i januari 2011 var elpriserna det som sågs som det största hotet mot privatekonomin, näst efter att någon i familjen blev arbetslös. Hur blev det så?

3 Bakgrund

En energianalys gjord för Svenska Dagbladet våren 2011 visar på de enorma vinster som särskilt de tre stora energibolagen – Fortum, Eon och Vattenfall – gör i Sverige. Ett rörelseresultat per anställd visar att Vattenfall tjänade 3,2 miljoner per anställd i Sverige. På andra marknader hamnade resultaten på 0,6–0,9 miljoner kronor per anställd i Vattenfall. De två andra stora energibolagen hade motsvarande skillnad mellan vinsterna i Sverige jämfört med andra länder, med Fortum som vinnare på 6,4 miljoner per anställd för sin nordiska verksamhet. En jämförelse görs i analysen med ett av världens största energibolag, franska EDF, som inte finns i Norden, men annars över hela världen. Det bolaget gör en vinst per anställd på 470 000 kronor. Siffrorna är för 2010. Energibolagen har naturligtvis stora vinster per anställd eftersom det handlar om kapitalkrävande verksamhet. Jämför man då med annan kapitalkrävande verksamhet, som hos bolag som Sandvik, SCA, Stora Enso, Boliden och SSAB, hamnar vinster per anställd hos dessa på mellan 125 000 och 300 000 kronor.

Prisökningarna har också varit stora för konsumenterna under 2000-talet. Endast Irland har sett lika höga prisökningar och endast Bulgariens konsumenter använder en större del av den disponibla inkomsten till elräkningen.

4 Hur blev det så?

Sverige har infört en elmarknad som hittills har visat sig vara instabil och omogen. Det är också en elmarknad där den sista och dyraste kilowatten sätter priset. Följden av den fria elmarknaden blev en våldsam expansion av de stora bolagen genom köp av kommunernas energibolag som ökade deras makt. På detta har sedan följt en hel rad nya beräkningsgrunder. Andra orsaker är nya elprisområden, ogenomskinlig börshandel, obegripliga elräkningar och svårigheter att beräkna den egna elförbrukningen. Till det kommer ett eftersläpande konverteringsbehov bort från eluppvärmda villor och flerfamiljshus. Allt det här har lett till att konsumenten sitter i en rävsax.

5 Några förslag till förändring

5.1 Effektreserven

Varje år är tidningarna fyllda med artiklar om de våldsamma prishöjningarna (spikarna) vid några få tillfällen om året. Detta är när Sverige för att inte få effektbrist (brist på el när den efterfrågas) använder sig av effektreserven. Den är mycket dyr och med det beräkningssystem som finns idag påverkar det hela elmarknaden. Vi anser att dessa händelser också har ett psykologiskt element. Den vänjer konsumenten vid att el kan vara mycket dyrt. Bolagens agerande mot sina kunder blir därmed enklare och vinsterna kan hållas höga. Vi vill minska marginalkostnadsprissättningens och elbörsen Nordpools inflytande genom våra förslag.

Riksdagen beslutade i april 2010 att inte låta det statliga verk som ansvarar för effektreserven, Svenska kraftnät, ha kvar möjligheten att hålla marknaden i schack utan istället successivt överföra ansvaret för effektreserven på kraftbolagen. Det hela ska vara klart våren 2020. Med tanke på vad vi skriver ovan om bolagens vinster anser vi detta vara mycket olycklig eftersom det betyder att marknadsaktörer själva ska ta ansvar för att utbudet och efterfrågan möts även vid extrema höglastsituationer vintertid. Det är av stor vikt för elmarknadens funktionssätt hur de upphandlade resurserna aktiveras. Målet måste vara att minimera den marknadspåverkan som en effektreserv har, men fortfarande skicka en prissignal om risk för obalans i elsystemet. Den hittillsvarande ordningen har varit att såväl förbruknings- som produktionsresurserna aktiveras på Elspot utan att vara med i prisbildningen. Det innebär att effektreserven aktiveras först *efter* att alla kommersiella bud inkommit och då till det högsta kommersiella budet. Detta har resulterat i att vi de senaste två vintrarna sett extremt höga priser. Att effektreserven skall prissättas på marknaden anses av delar av energisektorn som viktigt då den skickar prissignaler och skall öka investeringsviljan. Detta kan dock diskuteras då det finns avsevärda inträdesbarriärer (miljöprövningar, kabelutbyggnad och höga kapitalkostnader med lång återbetalningstid). Dessutom skall producenterna kunna räkna fram en vinst på en dyr produktion som kanske används vid några få tillfällen under ett år. För oss ger den här beskrivningen det självklara svaret att den här typen av åtaganden måste regleras och effektreservens produktionsvolym prissättas på ett adekvat sätt.

5.2 Reglera effektreserven med budgivning till rörlig kostnad och tak

Vänsterpartiets förslag innebär att Svenska kraftnät, som statens förlängd arm, behåller ansvaret för effektreserven. För att undvika prissättningen för slutkunden av effektreserven, med de våldsamma pristoppar som uppstår, föreslår vi att Svenska kraftnät ansvarar för effektreserven och att den budas in på Elspot med rörligt pris i botten plus tillägg och tak på högsta pris. För

Fel! Okänt namn på

att få en uppfattning av takets höjd kan man exempelvis lägga det på 200 EUR. (Som jämförelse kan priset idag hamna på upp mot 2 000 EUR). Till det kommer att effektreserven kan behöva byggas ut. Vi talar här om mycket små summor jämfört med de väldiga summor som de svenska elkonsumenterna betalar och kommer att betala för effektreserven. Vi förslår att en utredning får se över effektreserven enligt vad som sägs ovan, och vi menar att det bör ges regeringen till känna.

5.3 Andra åtgärder för att stabilisera priserna och återföra vinster till staten

- ? Gör elbörsen Nordpool mer transparent. Genomlys dess verksamhet och ge direktiv om ökad öppenhet och större rapporteringskrav. Skärp påföljdsstraffen för regelbrott. Det bör ges regeringen till känna.
- ? En utredning ser över tillsvidareavtalen. Vi avvaktar den. Tillsvidareavtalen leder till högre elpriser för inte aktiva elkonsumenter, och vi har svårt att se någon anledning att tillåta dem. Det bör ges regeringen till känna.
- ? Se över energibolagens affärsmetoder för att skydda konsumenterna. Energibolagen överflyttar risker på sina elkunder. Därför bör detta utredas för att finna en annan väg. Det bör ges regeringen till känna.
- ? Bryt upp samägandet av kärnkraften. Regeringen gjorde ett försök som misslyckades, vilket visar energibolagens makt. Börja om processen. Det bör ges regeringen till känna.
- ? Permanenta möjligheten till analyser av hur vattenkraften och kärnkraften används i samband med stora prisfluktuationer. Vi föreslår att Energi marknadsinspektionen får detta till uppgift. Det bör ges regeringen till känna.
- ? Utöka konverteringsbidraget från direktel till alternativten (tas upp i annan motion).
- ? Öka konkurrensen på elmarknaden genom att ta bort uttagsbeskattningen på vindkraftskooperativ (tas upp i annan motion).
- ? Höj effektskatten på kärnkraft och fastighetsskatten på vattenkraftverk. Eftersom produktionskostnaderna i dessa elslag är låga kan inte energibolagen ta ut dessa skatter av konsumenterna, utan istället sänker de energibolagens vinster.
- ? Utred möjligheten att skriva avtal även med vanliga elkonsumenter om lägre pris under större delen av året mot ett mycket högre pris under höglast. Industrin har redan liknande avtal. Det bör ges regeringen till känna.

5.4 Åtgärder på längre sikt

- ? Öka kabelutbyggnaden och ta fram förslag på hur utbyggnaden fortsätta med en ny typ av aktörer som inte har de ekonomiska muskler som de stora energibolagen har. Ge en myndighet en egen avdelning som skall

Fel! Okänt namn på

lösa problemen med att första användaren skall betala notan för kabelutbyggnaden. Det bör ges regeringen till känna.

- ? Öka utbyggnaden av alternativen vind till havs och solet (tas upp i annan motion).
- ? Alla hinder för att göra elproduktion till en folkrörelse genom smartgrid bör undanröjas. Forskningen bör stärkas (tas upp i andra motioner).
- ? Stöd forskning för alternativa affärsmetoder på elmarknaden. Detta eftersom den inte fungerar som en vanlig varu- eller tjänstemarknad. Det finns t.ex. ibland möjlighet att öka sina vinster genom att produktionen ligger nere i vissa delar. Frågan bör utredas och ges regeringen till känna.

Det genomgående för de åtgärder vi föreslår är att stabilisera elpriset, öka genomlysningen av elhandeln och öka konkurrensen från nya aktörer som har alternativen som produktionsidé. Se även motionen om ägardirektiv för Vattenfall och övriga energimotioner från Vänsterpartiet.

Stockholm den 20 september 2011

Kent Persson (V)

Torbjörn Björlund (V)

Siv Holma (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Hans Linde (V)